

Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera: životopis a příbuzní

Záboj Horák

I.

Jiří Rajmund Tretera je profesorem církevního kanonického práva, konfesního práva a právních dějin církví. Působí na Katedře právních dějin Právnické fakulty Univerzity Karlovy. Vyučuje Církevní právo, Manželské a procesní právo církevní, Správní a majetkové právo církevní, Právní dějiny církví a Konfesní právo. Ve všech těchto oborech působil jako jejich garant až do roku 2017, kdy místo garanta předal svému žáku a mladšímu kolegovi doc. JUDr. ICLic. Záboji Horákovi, Ph.D., a vyučuje s ním tyto obory nadále.

Podílí se na výuce předmětu Dějiny práva a státu evropských zemí a USA, Dějiny právního stavu a právnických profesí a Dějiny daní a poplatků. S doc. Zábojem Horákem vede předměty Právní systémy zemí Blízkého Východu a Afriky a Právní systémy zemí latinské Ameriky, jižní Asie a Oceánie, Vědecký seminář z církevního a konfesního práva a Vědecký seminář právo a Bible.

II.

Narodil se v sobotu 8. června 1940, na památku sv. Medarda, francouzského patrona vinařů a vinic, jehož jméno je spojováno s pranostikou o dlouhém dešti. Stalo se tak v zemské porodnici v Praze – Novém Městě, v Apolinářské ulici 18. Místem jeho přebývání se stal nevelký, ale hezký byt jeho rodičů v třetím poschodí domu Praze – Vršovcích, v Kodaňské ulici 63, a ten jím zůstal na celý život.

Křest svatý přijal 23. června 1940 v chrámu Páně Českobratrské církve evangelické v Praze na Královských Vinohradech, Korunní 60, kam příslušela jeho maminka. Křtitelem byl Bedřich Jerie, vinohradský farář a náměstek synodního seniora. Kmotrou mamčiná přítelkyně Helena Mirscheová, poštovní úřednice z Prahy – Královských Vinohrad, katolička, druhým kmotrem jeho bratr Svatopluk. Při křtu byl osloven křestními jmény Jiří Petr. Jméno Jiří dostal podle anglického krále Jiřího VI., reprezentanta země, která jediná v té době úspěšně hájila svět proti vševládným nárokům nacistů.

Když začal rozum brát, maminka ho naučila modlitbu Otčenáš a modlila se jí s ním před spaním. Vysvětlila mu ji a vyprávěla mu základní údaje ze života Ježíšova: o Jeho narození, působení, umučení i Zmrtvýchvstání. To ale bylo vše. Rodina tenkrát do kostela nechodila, jen Vánoce a Velikonoce slavila v tradičním křesťanském duchu. Tatínek a bratr o víře nemluvili.

Celá atmosféra doby protektorátu byla stísněná. Jedna z nejstarších vzpomínek tříletého Jiřího zahrnuje okamžik, jak celá rodina seděla kolem prázdného stolu, a někdo pronesl větu: „Je špatně a bude ještě hůře“ a ostatní smutně přikyvovali. Jindy však probleskovaly okamžiky radosti; to když německá vojska ustupovala.

Léto 1943 rodina strávila u dědečka v Novém Městě nad Metují. Tehdy Jiřího zaujala tvůrčí práce na dědečkových kartonážnických strojích. A výlety celé rodiny kolem Metuje do výjezdni restaurace V Pekle, uprostřed lesů, přinášely milé uspokojení.

Od léta 1944 do jara 1945 byla rodina otřesena tatínkovým zatčením a vězněním na Pankráci. Jiřímu zůstalo v živé paměti řádění dvou příslušníků gestapa při domovní prohlídce i samo tatínkovo zatčení. I několik mamčiných návštěv za tatínkem ve věznici.

Brzy se přidružily úzkostné dojmy z náletů na Prahu, po jisté době spojené s utíkaním do sklepa. Nejstrašlivější byl 14. únor 1945, kdy bombardování postihlo druhou část rodiny bydlící v Blanické ulici na Královských Vinohradech, která stačila v poslední chvíli vyběhnout z domu. Dopadnuvší bomba vzápětí dům totálně zničila.

Živé vzpomínky má i na pražské povstání proti nacistům v květnu 1945 včetně několikadenního pobytu celého domu ve sklepě. Pamatuje, jak zfanatizovaní němečtí civilisté využívali posledních okamžiků okupační moci a stříleli ze svých bytů a ze střech na pražské obyvatele. Před domem, v němž žil, takto padlo sedm Čechů. Sám, ve svém věku pěti let, viděl z okna tohoto domu zastřelení jednoho mladého Čecha, který s několika dalšími mladíky jen tak postával na rohu před protější restaurací. Jeho tělo tam potom několik hodin leželo přikryto pokrývkou.

Výbuchy, kterými dnešní mladí lidé vítají nový rok, mu stále připomínají poslední dny války a jsou mu krajně nepříjemné, tak jako mnohým jiným pamětníkům. Jde jen o záměrnou ignoranci dějin, nebo i projev skryté touhy po násilí?

Vzpomíná na odchod německé armády ze sousedních kasáren (dnešního justičního paláce ve Vršovicích), směřující po příměří z 8. května podle jejího vlastního přání do amerického zajetí, a na dodatečný příchod sovětské armády v dopoledních hodinách 9. května.

Dobu od léta 1945 do léta 1946 strávil v Tachově, kde jeho otec byl na jeden rok na návrh lidové strany předsedou okresní správní komise, tedy v postavení, které navazovalo na úřad okresního hejtmana. Šlo o jediný úsek života, na který vzpomíná, že patřil k rodině, která byla součástí „vládnoucích kruhů“. A tak chápe, jak zuřivě se i dnes někteří lidé drží za každou cenu svého vyššího úředního postavení ve státě a jsou schopni udělat cokoli, aby toto

postavení neztratili. V Jiřího rodině tomu však bylo jinak. Tatínkovi vůbec nevadilo, že po volbách z konce května 1946 poklesl zase do postavení obyčejného úředníka a redaktora. Přijal to naopak s ulehčením.

V září 1946 Jiří začal chodit do IV. obecné školy chlapecké v Praze – Vršovicích. Prvním jeho školním neúspěchem byla dvojka z náboženství na vysvědčení ve druhé třídě, mezi samými jedničkami. Vyučující evangelický katecheta (vikář) byl hodně přísný a žádal dost podrobné znalosti biblického textu.

Navzdory svému neúspěchu zůstal a dodnes je horlivým zastáncem výuky náboženství, a to především ve veřejné škole. Tam dostal základy vědomostí, které jsou nejen zásadní součástí všeobecného vzdělání pro každého člověka, ale získal i přirozený základ pro nadpřirozený dar víry, který přišel později shůry (v létě 1955). Podle jeho vzpomínek i dlouhodobé zkušenosti škola má na malé dítě mnohem větší vliv, než pouhé (nepříliš závazné) docházení na náboženství na faru, i když i tam, ve formě katecheze, má svůj význam. Ale nezasahuje širší okruh dětí, mimo zpravidla zůstávají děti z rodin, které patří k „šedé zóně“ mezi jádrem církve a církvi odcizené veřejnosti.

Rodiče ho nechali v dalších letech vypisovat z výuky náboženství. Na vysvědčeních z té doby je to vyznačeno poznámkou „osvobozen“. Náboženství bylo u nás totiž (ač je to k nevíře) až do roku 1953 povinným školním předmětem. Snad jako dočasný taktický ústupek mocipánů církvím, a to všem, které byly státem uznány.

Jiřímu se ale, zejména zpočátku, po náboženství ve škole stýskalo. Rád poslouchal, co mu vyprávěli spolužáci katolického i československého vyznání o tom, co se dovídají ve svých hodinách náboženství. Bratr Svatopluk, tehdy studující přírodních věd, se považoval za nemarxistického scientistu. Říkal, že proti církvi, proti té celkem nic nemá, že jsou to slušní lidé. Také z ní až do konce života nevystoupil. Byl ale proti víře v Boha a proti čemukoliv transcendentnímu. A tak do Jiřího pumpoval spolu s poznatky z přírodních věd a dějepisu i skepsi vůči víře a Bibli (ve které si trochu četl, když chodil do náboženství).

V roce 1950 měla však rodina jiné starosti. To přišel tatínek poprvé o práci. V roce 1952 po druhé: to byl již poslán k lopatě do hutí na Kladně, kde setrval celých deset let.

Po sedmi letech základní školní docházky, v roce 1953, proběhla druhá školská reforma, tentokrát přizpůsobující veškeré školství v Československu sovětskému vzoru. Zkrátila základní i všeobecná středoškolská studia celkem o dva roky. Jiří tehdy postoupil z druhé třídy střední školy (bývalé měšťanky) do osmé třídy osmiletky. V roce 1954 ukončil osmiletku závěrečnými zkouškami („malou maturitou“, jak se tomu tehdy říkalo) a přihlásil se k přijímacím zkouškám ke studiu na jedenáctiletce. Ta od školské reformy v roce 1953 nahrazovala gymnázium. Podařilo se, byl přijat.

Ve spartakiádním měsíci červnu 1955, kdy odpadlo školní vyučování, ho zaujaly budovy pražských kostelů, které si tehdy, za účelem poznání Prahy, intenzivně prohlížel; snad navštívil všechny. Přístupna byla více než stovka kostelů, především katolických. Ty na něho působily velkým dojmem. Od lidí se o víře moc nedověděl. Ale kostely jakoby začaly mluvit samy. Začal si uvědomovat, že víra je něco významného, že to jistě stojí za to, se o ni zajímat. Že by začaly mluvit „kameny“, jak o tom čteme v Evangelii? „[Ježíš odpověděl]: Pravím vám, budou-li oni mlčet, bude volat kamení“ (Lk 19,40). „...Pravím vám, že Bůh může Abrahamovi stvořit děti z tohoto kamení“ (Lk 3,8)?

To vysvětluje, proč se ještě o čtyřicet let později zasazoval o uchování kostelů. Místo odpočinku o dovolené opravoval od základu se skupinou mládeže kostel v Prostiboři

u Tachova, a to přes předpovědi, že do něho bude na mši svatou chodit jen málokdo, možná, že někdy i bude kněz sloužit sám.

Kostel, promodlený prostor, svědčící o Bohu, přivádí, jak jeho vlastní zkušenost ukazuje, mnohdy k tomu, že se člověk v jeho stěnách nebo třeba i jen před jeho zavřenými dveřmi pokorně ztiší, oprostí od bažení tohoto světa po úspěchu, penězích a rozkoších a zamyslí se nad svým životem.

A nakonec to může být sám kostel, který člověka přivede k víře. Proto se tolik rozhodně staví proti prodeji či darování kostelů do soukromých rukou, až na výjimečné případy, kdy je zřízeno věčné břemeno konat v kostele či kapli bohoslužby a zaručuje se zachování jeho charakteru jako sakrálního místa. Je přesvědčen, že obdiv si zaslouží každý kněz, který slouží mši svatou v kostele v církvi odcizené krajině třeba i sám, s asistencí nebes.

Po „měsíci kostelů“ v červnu 1955 následoval „měsíc obrácení“, červenec 1955. Na měsíc ho poslali na prázdniny k rodičům bratrovy nevěsty do Olomouce. A právě tam asi 10. července 1955 přijal víru v rozhodné vyznavačské skupině českobratrské evangelické mládeže. Chodil tam občas i do sboru Církve bratrské a i do shromáždění tehdy zakázané Církve adventistů sedmého dne konaných po bytech, vedl dva půldenní rozhovory o víře na pravoslavné faře a byl tam obdarován Gorazdovým katechismem i liturgickými knihami.

Po návratu z prázdnin v září 1955 se dal zapsat do konfirmačního cvičení ve svém mateřském českobratrském evangelickém sboru v Praze – Vršovicích. Rovnou byl zařazen do druhého ročníku a dne 13. května 1956, po veřejné zkoušce z 800 otázek z věrouky a nauky o Bibli, jimž bylo podrobena všech 15 konfirmandů, byl slavnostně konfirmován.

O prázdninách 1956 strávil dva týdny na soustředění pro učitele nedělní školy ve srubovém Letním táboře Komenského – Středisku evangelických kurzů v Bělči nad Orlicí, kde poznal jeho zakladatele prof. ThDr. Adolfa Novotného a evangelického faráře v Třebechovicích pod Orebem Miroslava Brože, který se na dlouhé roky stal jeho přítelem. Sešli se i po letech. Mirek Brož, již jako kazatel v ústředí evangelické církve, se stal od devadesátých let členem pracovního výboru Společnosti pro církevní právo.

Během svého pobytu v táboře v Bělči začal Jiří vést rozhovory o teologii s ThDr. Janem Milíčem Lochmanem z Nového Města nad Metují, docentem evangelické bohoslovecké fakulty v Praze a členem vršovického staršovstva, a to až do doby, kdy Lochman zůstal v roce 1968 v exilu v Basileji (kde působil jako profesor teologie a byl jeden čas rektorem univerzity). Sešli se pak znovu v Praze po roce 1990.

Ještě několik slov k táboru v Bělči nad Orlicí. Krásný, se vzorným pořádkem vedený tábor pro 260 frekventantů, s neokázalými, ale vkusnými ranními nástupy se vztyčováním vlajky a modlitbou, s dokonalým celodenním chodem (i dobrou kuchyní) a skvělou příležitostí k navazování mezilidských vztahů na něho zapůsobil nezapomenutelným dojmem. Ale brzy byl rozčarován z toho, jak chruščovistický režim, přes uvolnění v jiných oblastech, které nastalo po kritice kultu osobnosti z roku 1956, znovu přitvrdil v úsilí o likvidaci náboženství a v mnoha rysech předhonal v tomto směru předcházející stalinismus. To, že komunisté evangelíkům tábor v roce 1957 sebrali a dali ho pionýrům, bylo jedním z prvních znamení.

Od září 1956 učil v českobratrském evangelickém sboru Praze – Vršovicích v nedělní škole a vedl tehdy nově obnovené sdružení mládeže tohoto sboru. V nedělní škole učil spolu s plukovníkem Ing. Stanislavem Rejtharem, který za války bojoval v řadách Royal Air Force

jako stíhací pilot a byl po roce 1950 postižen vyhozením z armády a přechodem do výroby. Ten se mu stal životním vzorem ve věrnosti svému životnímu poslání.

Na podzim 1956 vyslechl v témže sboru přednášku o Lužických Srbech, kterou pronesl farář a senior v Praze na Žižkově Kristian Pavel Lanštlák. Vyprávěl o Společnosti přátel Lužice, založené roku 1907, v té době komunisty zakázané, a rovněž o Sboru pro studium lužickosrbské kultury při Společnosti Národního muzea v Praze, k jejímuž vedení patřil on i prof. PhDr. Antonín Frinta, sorabista z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Poutavou přednáškou spojenou s promítáním diapozitivů byl tak unesen, že se ihned přihlásil, společně se Stanislavem Rejtharem, do Sboru pro studium lužickosrbské kultury. Účastnil se pak asi po deset let přednášek a večerů, které uvedená organizace pořádala pravidelně v budově Národního muzea. Po roce 1990 vedl spolu s PhDr. Vratislavem Slezákem z Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy zájezd farníků od sv. Jiljí do Budyšína a několika dalších lokalit saské části Horní Lužice. Tuto oblast navštívil i při cestě do Herrnhutu (Ochranova) u Žitavy, centra světové Jednoty bratrské (Unitas Fratrum).

V červnu 1957 maturoval na 16. jedenáctiletce v Praze – Vršovicích, Kodaňská 40. Ke studiu geografie, na které se těšil a systematicky připravoval po několik let, nedostal od jedenáctiletky doporučení, protože šlo o obor pedagogický a podle názoru ředitelky školy nebylo záhodno, aby někdo, o němž se od donašečů dozvěděla, že chodí do českobratrského sboru, studoval pedagogický obor. Za tehdejšího zesíleného chruščovistického tažení proti církvím, v této době také nekatolickým, se nebylo čemu divit.

Na Jiřího dotaz, zda by také bratr biskup Jan Ámos Komenský nesměl být v socialistickém státě učitelem, soudružka ředitelka odpověděla: „To si piš, že ne.“ Doporučila však Jiřího k přijímacím zkouškám na právnické fakultě a upozornila ho, že tam se může dát zapsat na mezinárodní právo, to že by k němu pasovalo.

Zvláštní cesta Prozřetelnosti pak postupně Jiřímu přehazovala výhybky jeho zájmu z geografie na právo jako takové, pak na mezinárodní právo, pak na afrikanistiku a nakonec na církevní právo. Jen dlouhá doba, kdy mu nezbývalo než se lopotit jako podnikový právník v hospodářském právu, ho nenaplňovala uspokojením.

V letech 1957–1962 absolvoval studium na *Právnické fakultě Univerzity Karlovy*. V letech 1960–1962 mu bylo dovoleno souběžně absolvovat specializaci *mezinárodního práva*. Na rozdíl od stranického doporučení, že smí studovat mezinárodní právo, se totéž vedení postavilo proti jeho žádosti o zařazení jako pomocné vědecké síly na katedře mezinárodního práva (i když těch pár stovek při bídě doma nutně potřeboval). Byl by to prý předstupeň k pedagogické činnosti, a k té ho doporučit nechce.

O prázdninách od roku 1957, kdy už nebyl tábor v Bělči, se účastnil biblických kurzů pro asi šedesát mladých evangelíků ve stanovém táboře v lese pod vesničkou Rozsíčka na území kazatelské stanice Blažkov u Bystřice nad Pernštejnem. Vždy tam pobyl dva týdny. Na konci se všichni účastníci vzali za ruce a zvolali: „Pod Rozsíčkou mezi lesy, za rok ruce podáme si.“ Jednou to však bylo naposled. Komunistické úřady i tento tábor zakázaly. Pak jezdil na biblické kurzy do Herlíkovic u Strážného v Krkonoších, do malého zemědělského zařízení synodní rady a kostelíkem s několika budovami.

30. června 1962 obdržel v Karolinu „hrdý titul“ *promovaný právník* (jiné neexistovaly, i absolventi lékařství byli jenom promovaní lékaři). Fakulta mu vystavila doporučenku k umístění v podniku zahraničního obchodu, tam ho však (z nevyslovených ani nenaznačených důvodů) nepřijali, ač to už půl roku předtím slíbili a každoměsíčně tam

docházel. V červenci 1962 se mu podařilo, s pomocí kádrové referentky na fakultě, sehnat zaměstnání ve Správě operací zahraničních Státní banky československé v Praze, Na Příkopě 14. Tam setrval s mimořádně nízkým platem v pracovním poměru i po její transformaci v roce 1964 na Československou obchodní banku, a.s., a to až do 31. března 1966.

Od srpna 1962 do července 1964 vykonával základní vojenskou službu u radistů v kasárnách Dukelských hrdinů v Litoměřicích. Jako student humanitního oboru neměl totiž tehdy při studiu vojenskou katedru a musel jít na vojnu na dva roky. Nejprve prošel pětiměsíční poddůstojnickou školou jako vojín, pak pokračoval jako desátník a četař.

Při vycházkách se účastnil života církvi v Litoměřicích. Na českobratrské evangelické fáře se v červenci 1963 angažoval v podpisové akci proti úmyslu zákonodárců vložit do nového zákona o rodině odstavec o povinnosti rodičů vychovávat děti ve „vědeckém“ světovém názoru (což tehdy znamenalo názor ateistický), s možnou sankcí odnětí dětí. Akci organizovala skupina 13 evangelických duchovních a laiků, zvaná Nová orientace, která stála v opozici proti „přezimovací“ taktice vedení církve (synodní rady) a zasazovala se o angažované křesťanství. Akce uspěla, napadený odstavec se v zákoně neobjevil. Až s podivem bylo, že komunisté v té době ustoupili před vůlí podpořenou asi jedním tisícem petentů z různých církví, převážně protestantských. Po hrůzách, které vyvolali v padesátých letech, jim tato akce asi připadala jako velmi odvážná. Nač dráždit věřící, dokonce nad vzor, kterým byla sovětská legislativní úprava.

S předním činitelem Nové orientace, farářem Janem Z. Dusem, navázal tehdy dlouhodobé přátelské kontakty, a několikrát za ním byl v jeho farnosti v Chotiněvsi u Litoměřic, tvořené evangelickými volyňskými Čechy, dokonce i na bohoslužbách a v nedělní škole. Naštěstí se nikdy nepřišlo na to, že se tím dopustil přestupku opuštění posádky.

V bance pokračoval od srpna 1964 činností v odděleních bankovních záruk a dokumentárního inkasa a nakonec v oddělení akreditivů pro jihovýchodní Asii. Protože banka nesplnila svůj příslib, že po roce praxe v bankovním provozu jej zařadí do právního oddělení, rozhodl se přejít na místo podnikového právníka.

Od dubna 1966 do září 1967 pracoval jako hospodářský právník v ZPA Dodavatelském podniku, národním podniku, v Praze 4 – Nuslích. Hlavní agenda spočívala v zastupování podniku ve sporech před resortní a státní arbitráží. Na základě nové zákonné úpravy udělování akademických titulů z roku 1966 se přihlásil na právnické fakultě do rigorózního řízení v oboru mezinárodní právo a byl mu 23. března 1967 udělen titul *doktor práv* – JUDr.

V letech 1964–1967 absolvoval tříletou podzemní teologickou školu v poděbradském seniorátu pro pracovníky evangelické mládeže, učitele nedělní školy a presbytery. Zvláštní pozornost věnoval starozákonnímu studiu u svého přítele seniora ThDr. Zdeňka Souška v Libici nad Cidlinou. Tam získal první informace o katolických řeholních řádech při přednáškách z církevních dějin od katolického laika, vedoucího archeologických vykopávek v této lokalitě PhDr. Rudolfa Turka.

Již na začátku roku 1967 se mu díky prof. Vlastě Rejtharové M. A. otevřela možnost externí vědecké aspirantury na *Orientálním ústavu Československé akademie věd*, v oboru právní dějiny Afriky. Protože zaměstnavatel odmítl dát k externí aspirantuře souhlas, rozhodl se přejít k jinému podniku, který souhlas přislíbil. Dvouměsíční výpovědní lhůtu mu

dosavadní zaměstnavatel prodloužil podle tehdejších pracovněprávních předpisů o dalších šest měsíců.

Od začátku října 1967 do konce října 1976 pracoval jako hospodářský právník v právním odboru národního podniku ČKD Dukla v Praze 8 – Karlíně, Thámova 11. Po příchodu okupačních vojsk 21. srpna 1968 byl zvolen do podnikového stávkového výboru. V době tzv. normalizace měl potíže při prověrkách, zejména při několikahodinovém výslechu o svém negativním vztahu k příchodu vojsk Varšavské smlouvy. Vzhledem k tomu, že byl vždy bezpartijní, nebyl nakonec postižen nuceným odchodem ze zaměstnání.

V letech 1964–1972 byl presbyterem v Českobratrské církvi evangelické, na čas i poslancem seniorátního konventu a stále vyučoval v nedělní škole. V letech 1965–1967 vedl dlouhé domácí rozhovory o duchovních záležitostech a novozákonní vědě s farářem vršovického sboru ThDr. Petrem Pokorným, který posléze odjel k přípravě na svou fakultní habilitaci na univerzitu ve východoněmeckém Greifswaldu.

V roce 1965 a 1966 se poprvé dostal do zahraničí. Byl na dvou několikadenních teologických konferencích širokých laických kruhů evangelické církve v saské Kamenici ve východním Německu (tehdy se nazývala Karl-Marx-Stadt).

V letech 1967–1971 studoval v externí vědecké aspirantuře v Orientálním ústavu ČSAV. Kurzy angličtiny a francouzštiny navštěvoval u prof. Vlasty Rejtharové M.A. (Oxon.) na ústavu jazyků ČSAV. U PhDr. Luboše Kropáčka a PhDr. Eleny Zúbkové studoval svahilštinu. V červnu 1971 stačil ještě úspěšně složit všechny zkoušky k dosažení titulu kandidáta věd pod vedením vedoucího afrikanistického oddělení PhDr. Ivana Hrbka, CSc., ale k obhajobě disertace již nedošlo z důvodů zrušení oboru v rámci tzv. normalizace.

Celé září 1969 strávil na svém prvním a na dlouhou dobu jediném pobytu v nesocialistickém zahraničí. Tato cesta do osmi různých míst v Anglii a Walesu, zejména do předních univerzitních středisek, umožněná přáteli z mládeže křesťanských denominací, byla nádherným zážitkem a přínosem na celý život. První týden prožil na mezinárodní internátní škole Atlantic College v Llantwit Major (Llanilltud Fawr) nedaleko Cardiffu ve Walesu, kam ho pozval Allan Hall, učitel biologie, laický kazatel metodistické církve a přítel rodiny Rejtharových.

Poslední ze čtyř týdnů ve Spojeném království strávil na mezinárodní konferenci *African Studies Association of the United Kingdom* při londýnské School of Oriental and African Studies. Jako adept afrikanistiky z pražského Orientálního ústavu byl do této společnosti přijat a až do roku 1973 veden v členském seznamu. Na konferenci i do své rodiny ho pozval prof. Antony Allott z londýnské univerzity, šéfredaktor časopisu *Journal of African Law*, zeť českého egyptologa prof. Jaroslava Černého, tehdy působícího v Oxfordu.

30. září 1969, po dlouhém boji ve svědomí, překonal pokušení zůstat v exilu, zejména v takové zemi, jako je Spojené království, která ani později nikdy nezklamala. Vrátil se tenkrát přímo do vlasti. Opona však za ním zapadla, na to na dlouhých 20 let. Až do konce vlády komunistického režimu ho státní bezpečnost nikdy nepustila do žádné svobodné západní země. Stačilo, že na každoroční žádost o povinný (minimální) devizový příslib, jejíž kladné vyřízení bylo nutnou součástí k vydání výjezdní doložky, státní banka vůbec neodpověděla. Neměla povinnost občanům odpovídat, a to ani negativně.

Začátkem srpna 1972 se seznámil s P. Janem Blesíkem, známým redemptoristickým kazatelem, který byl na základě monstrprocesu s řeholníky na jaře 1950 deset let vězněn, další léta trávil ve výrobě a teprve roku 1968 se mohl vrátit do duchovní správy. Ten mu pomohl

v již započatém procesu, kdy se začal přiklánět ke katolické církvi. Do plného společenství katolické církve byl přijat 7. prosince 1972 obřadem v kostele sv. Kajetána v Praze na Malé Straně v Nerudově ulici. Na přání biskupa Františka Tomáška nadále vyučoval ve vršovické nedělní škole a pokračoval v činnosti v právním odboru poradním synodní rady Českobratrské církve evangelické v Praze 1, Jungmannově ulici 9.

Ještě v roce 1973 jej P. Jan Blesík seznámil s kanonistou prof. ThDr. Jaroslavem Michalem, který byl na tlak státních orgánů donucen odejít ze svého místa profesora církevního práva na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích do důchodu. Oba kněží v něm vzbudili zájem o církevní právo a prof. Michal se stal jeho učitelem.

V roce 1974 vstoupil do Klubu Za starou Prahu, scházejícího se v JUDITINĚ věži na malostranském konci Karlova mostu. Mnozí členové jeho domácí rady se stali natrvalo jeho přáteli: byl to především jeho předseda Ing. arch. Josef Hyzler, obnovitel mnoha památek, zejména církevních, malíř, rozhodný stoupenec zachování kostelů v užívání církve. A také PhDr. Helga Turková, organizující po dlouhá desetiletí přednáškový cyklus Hovory o Praze, pracovnice knihovny Národního muzea. Tam ho také seznámila se svým spolupracovníkem Zdeňkem Filipem Lobkowiczem, tajným premonstrátem, dnes opatem v Teplé.

K 1. listopadu 1976 odešel po dohodě z podniku ČKD Dukla do investorskoinženýrské organizace Výstavba hlavního města Prahy, Výstavba inženýrských staveb v Praze 4, kde byl jmenován vedoucím právního útvaru, a to přesto, že byl bezpartijní. Tehdy totiž v podnicích pracovali takřka výlučně bezpartijní a ti, kdo byli z komunistické strany vyloučení. Postavení vyloučených bylo ještě horší než těch, kdo byli vždy bezpartijní.

Od září 1980 začal studovat katolickou teologii u P. ThLic. Dominika Duky OP, kněze bez státního souhlasu, jenž pracoval jako rýsovač ve Škodovce a zároveň tajně organizoval dorost dominikánského řádu. Dojížděl za ním pravidelně do jeho domku v Plzni – Lobzích, Revoluční 50. Na jaře 1981 strávil týden na duchovním cvičení u obnovitele dominikánského řádu v podzemí filozofa P. Metoděje Habáně OP v jeho domku v Brně na Slévačské ulici.

V létě 1981 byl Dominik Duka zatčen a odsouzen k patnácti měsícům odnětí svobody za trestný čin maření dozoru nad církvemi (usvědčili ho z toho, že v tajně zřízené kapli v uvedeném domku odsloužil bez státního souhlasu nejméně jednu mši svatou). Z vězení v Plzni na Borech po tajném poslu vzkázal: pokračujte ve studiu dále!

Na podzim 1982 byl Jiří přijat P. Dominikem Dukou OP do dominikánského *třetího řádu* (tj. mezi terciáře), který sdružuje katolické laiky, žijící dominikánskou spiritualitou. Vybral mu řádové jméno *Rajmund* podle svatého Rajmunda z Peñafortu, slavného dominikánského právníka ze 13. století. Přidělením řádového jména byl Jiřímu Rajmundovi uložena životní program, tj. bádání a výuka v oblasti církevního práva. Byl zařazen do tajně působícího sdružení terciářů v Praze – Hostivaři. S předsedou tohoto sdružení Milanem Procházkou, profesorem angličtiny, známým pod pseudonymem Špacír, uzavřel na další léta pevné přátelství.

Od roku 1983 dojížděl na přání P. Dominika Duky OP do Hostivaře nejen za tamějšími terciáři, ale i za P. ThDr. Václavem Wolfem, specialistou na dogmatickou teologii, který po svém vyhození z docentského místa na litoměřické teologické fakultě v roce 1977 a dlouhém úsilí, aby mohl působit v nějaké farnosti, nakonec zakotvil při kostelích v Hostivaři a Záběhlicích a působil tam až do konce roku 1989 jako administrátor. Byl velmi oblíbený zejména mezi mladými farníky, kteří při obou kostelích vytvořili krásné a živé společenství.

5. července 1985 se pod Jiřího vedením hostivařští terciáři a mladí farníci (v počtu asi dvanácti osob) zúčastnili slavné pouti na Velehradě, která se proměnila v největší, čtvrtmilionovou demonstraci za svobodu v Československu.

Od zimního semestru 1984/1985 byl Jiří jmenován P. Dominikem Dukou OP za *lektora církevního práva* na Generálním studiu dominikánů v Praze – Lysolajích. Pro své studenty, mezi nimiž byli RNDr. Jan Rajlich, Tomáš Pospíšil, Ing. Vojtěch Soudský, Ing. Peter Fotta a PhDr. Tomáš Bahounek, začal překládat do češtiny učebnici předního německého kanonisty Norberta Rufa a nově vytvářet české pojmosloví ke Kodexu kanonického práva z roku 1983. Od roku 1987 dojížděl v rámci téže podzemní školy vzdělávat další ročník tajných kleriků do Brna, do Slévačské ulice. Mezi studenty církevního práva byli slovenští dominikáni Antonín Husovský, František Pistrák, Pius Majerovič, Humbert Virdzek a dva bratři augustiniáni.

Dovolenou v letech 1985, 1986 a 1987 strávil spolu s mnoha dalšími terciáři a jinými mladými katolíky prací na rekonstrukci farního kostela sv. Mikuláše v Prostiboři u Tachova. Tu prováděl tepelský premonstrát P. Hugo Pitel, administrátor farnosti Kladruby u Stříbra. Radostné pracovní společenství mělo pak vždy vyvrcholení v poutní mši svaté v bývalé benediktinské katedrále v Kladrubech o slavnosti Nanebevzetí Panny Marie 15. srpna. Její povolení si Hugo Pitel po mnoha obtížích pokaždé znovu vymohl na ministerstvu kultury.¹

Od roku 1987 se Jiří účastnil tajných schůzek dvou skupin katolických právníků, uvažujících především o potřebě legislativních změn ve státě. První byla skupina šesti právníků, kterou založil P. ThDr. Oto Mádr, odsouzený v jednom z monstrprocesů padesátých let k doživotnímu vězení. Vedl ji JUDr. Josef Plocek, též dlouholetý vězeň svědomí, a scházela se na faře v Praze – Podolí, v ulici Na Podkovce, u P. Františka Mikuláška SJ.²

Druhou, menší skupinu vytvořil spolu s manželý JUDr. Vladimírem Mindlem a Ing. Janou Mindlovou, CSc., která se scházela v jejich domku v Praze na Spořilově, Vestavěné ulici 14. Již předtím se s nimi po několik let pravidelně scházel na čtvrtčních schůzkách, takže si vysloužil přezdívku *kamarád Čtvrtek*.³

Na Spořilově, nazývaným v té době pražským ženským Athosem, navštěvoval několik komunit sester z různých řeholních řádů. Mimo jiné také nově založené komunity mnišek Kazatelského řádu, které v roce 1990 přesídlily do Prahy – Lysolaj. Mezi nimi byla sestra Pavla Dobalová OP (neteř katolického aktivisty a publicisty Václava Vaška) a sestra Jacka Křížanovská OP, která v té době studovala na matematicko-fyzikální fakultě a zvala Jiřího Rajmunda na biblické hodiny tajně organizované ve studentské koleji v Praze – Troji.

V červnu 1987 byl přijat do tajného noviciátu Řádu bratří kazatelů (dominikánů), tj. do prvního řádu, s určením ke kněžství. Každý měsíc jezdil na několik dní do řádového noviciátu u tajného novicmistra P. Augustina Prokopa OP, faráře v Perné u Mikulova. V červnu 1988 složil řádové sliby. Téhož léta v roce 1988 navštívil v jednom bytě v Brně

¹ Viz TRETERA, Jiří Rajmund, *P. Hugo Josef Pitel OPraem ve vzpomínkách současníků*, in: Revue církevního práva č. 69–4/2017, Praha, s. 93–95.

² Podrobnější výklad i se jmény členů skupiny viz HORÁK, Zábaj, *Církev a české školství*, Praha, 2011, s. 55–56.

³ Viz TRETERA, Jiří Rajmund, *Ženu statečnou kdo nalezne? Ing. Jana Mindlová, CSc. (1933–2011)*, in: Revue církevního práva č. 49–2/2011, Praha, s. 7–12.

bojovníka za svobodu víry Augustina Navrátila, aby mu poskytl podrobnou právní konzultaci k jeho legislativním návrhům.⁴

Dvakrát vždy po tři měsíce trávil spolu s několika řádovými spolubratřimi cvičební klášterní pobyt v tajném klášteře v Praze – Lysolajích,⁵ pod vedením převora P. RNDr. Jana Rajlichy OP. Všichni chodili přitom do svého civilního zaměstnání.

S ostatními kleriky z několika řádů a tajnými řeholními sestrami pokračoval spolu v tajném studiu teologie a skládal postupně zkoušky před řádovou komisí. Během tajného setkání dominikánů při poutní slavnosti sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí na konci května 1989 bylo rozhodnuto o jeho jáhenském svěcení. Přítomen byl erfurtský pomocný biskup Hans-Reinhard Koch.

V červenci 1989 podepsal petici za dodržování lidských práv *Několik vět*. Mezi vybranými signatáři přečetli hlasatelé rozhlasových stanic Hlas Ameriky a Svobodná Evropa, že ji podepsal dr. Jiří Tretera, právník z Prahy. Jiří měl v následujících dnech potíže u svého zaměstnavatele, ale nakonec to prošlo bez následků.

V září 1989 byl přítomen s přibližně třicetičlennou skupinou katolíků rozhovoru se zástupci vedení Charty 77 Václavem Havlem a P. Václavem Malým o očekávaném dalším vývoji na politické scéně a účasti katolíků na proměně režimu v demokratický.

V sobotu 25. listopadu 1989 manifestoval spolu s ostatními dominikány v hábitech za svobodu na Hradčanském náměstí. Jak ukazují fotografické záznamy v dobové literatuře, nesl se svým řádovým spolubratrem Pavlem Mayerem OP, pracovníkem výpočetní služby v Praze, transparent s nápisem *Odluku!*

Převzato z publikace Fleyberk, Jiří: Československé probuzení, Praha, 1990.

⁴ Augustin Navrátil byl traťový hradlař a soukromý rolník z Lutopecen u Kroměříže, otec početné rodiny. Připravil petici *Podněty katolíků k řešení situace věřících občanů v ČSSR*, otevřenou se souhlasem kardinála Františka Tomáška veřejnosti k podpisu v adventu 1987. Podepsalo ji asi 600 000 občanů Československa. Komunisté reagovali na četné Navrátilovy návrhy tím, že ho opětovně zavírali do psychiatrické léčebny, ovšem bezdůvodně, jak dosvědčovaly ve svých protestech především vlastní Navrátilovy děti a manželka.

⁵ V tomtéž domě v Praze 6 – Lysolajích, Lysolajské údolí 106/21, se dnes nalézá klášter mnišek Kazatelského řádu s dodatečně dostavěnou kaplí Panny Marie Ochránkyně dominikánského řádu.

2. prosince 1989 odjel do Lipska, do jediného dominikánského kláštera, který v té době na území východního Německa působil. Přijel tam také erfurtský pomocný biskup Hans-Reinhard Koch a udělil Jiřímu a jeho řádovým spolubratřím Norbertu Badalovi OP a Filipu Stajnerovi OP v tamějším kostele sv. Alberta Velikého jáhenské svěcení.

6. prosince 1989 přistoupil poprvé s několika „odtajněnými“ kněžími k oltáři u sv. Jiljí v Praze, Husově ulici 8. Od 1. března 1990 již byl ve služebním poměru k pražskému arcibiskupství. Pěkně se to s ním zhouplo! Na třetinový plat, než měl dosud. Převrat přinesl svobodu a naplňoval mnoha nadějami. Změny však byly až příliš pomalé. Byly výzvou k velké dřině a jen k malé euforii. Žádná ochota k omluvě ze strany dosavadních mocipánů. Žádné odškodnění či restituce ve prospěch nejvíce trpící a nejvíce bojující části národa – církvi a věřícím. A zvláště platy duchovních: ty zůstaly pod úrovní životního minima.

3. ledna 1990 se přistěhoval do kláštera sv. Jiljí, zatím na mrazivou chodbu, kde si prozatímní prostor na spaní připravil s bratrem Pavlem Mayerem OP. Místnosti okupovaly dosud různé firmy, mezi nimi i Ústav vědeckého ateismu (fungující až do roku 1991). Základní změny, jako bylo vrácení budov, byly v nedohlednu. Jako poradce Konference vyšších řeholních představených v ČSFR však záhy připravil seznam klášterních budov, které bylo nutno vrátit přednostně, pokud měly být obnoveny noviciáty, nově založeny církevní školy a řeholníkům vrácena náboženská svoboda.

17. ledna 1990 navštívil v doprovodu JUDr. Vladimíra Mindla Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Byli přijati děkanem fakulty PhDr. Ivanem Muchou a proděkanem JUDr. Valentinem Urfusem a po krátkém rozhovoru bylo dohodnuto, že se ujme vyučování církevního práva na dohodu o pracovní činnosti hned od příštího semestru.⁶

23. ledna 1990 jednal spolu se zástupci konference vyšších řeholních představených P. Dominikem Dukou OP, P. Janem Pavlíkem SJ a P. Janem Vikem SDB na předsednictvu československé vlády s jejím zástupcem JUDr. Pavlem Šimkem. Bylo dohodnuto vypracování seznamu klášterů pro jejich navrácení výčtovými zákony. Ty pak do 23. února 1990 připravil společně s historikem Karlem Dolistou a za technické spolupráce dominikánských řeholníků Pavla Mayera a Terezie Eisnerové. Dlouhé řady zástupců řádů z obou částí Československa stály ve frontě při předávání dokumentů v paláci Charitas na Karlově náměstí v Praze.⁷ Později, od jara do podzimu 1990, dokončil závěrečnou úpravu seznamů požadovaných klášterů s notářem JUDr. Cyrilem Svobodou, který byl tehdy předsedou výboru federální vlády pro záležitosti církví. Oba na doplnění návrhů zákonů pracovali v kanceláři uvedeného vládního výboru v Praze na Malé Straně, Pod Bruskou 141/13.

V průběhu ledna 1990 vyzval v novinách zájemce o vytvoření nových církevních škol, aby se přihlásili. S nimi a s pracovníci výzkumného ústavu pedagogického Evou Bartoňovou, zakladatelkou Dívčí katolické školy v Praze 1, Platněrské ulici, vytvořil Ústředí křesťanských

⁶ Viz URFUS, Valentin, *Ad futuram rei memoriam – Co by nemělo být zapomenuto...*, in: TRETERA, Jiří Rajmund, *Církev a právo. Miscellanea*, Praha, 2015, s. 17–19.

⁷ Na konci dubna 1990 tehdejší Federální shromáždění odmítlo žádostem řeholníků vyhovět a teprve jeho nástupce po volbách z června 1990 se uvolil 19. července 1990 zákonem vydat první, malou část klášterů. Další část, opět neúplná, byla vydána na základě zákona z 18. července 1991. Vždy to bylo bez hmotného zabezpečení klášterů, ale přece jen šlo o první – a na úžasně dlouhou jedinou – restituci a nápravu křivd, kterých se komunistický stát na církvi dopustil. Uvedené zákony byly vydány pod čísly 298/1990 Sb. a 338/1991 Sb.

škol, s dočasným sídlem na faře sv. Jiljí. To hlásala i tabule na průčelí fary umístěná, hned pod tabulí s nápisem Provincialát Řádu bratří kazatelů.

V březnu 1990 zástupci Ústředí křesťanských škol projednali s náměstkem ministra školství RNDr. Václavem Vránou první zásady pro církevní školy v České republice.⁸ Koncem června pak agendu předal biskupu Františku Václavu Lobkowiczovi OPraem, kterého mezitím jejím vedením pověřila Česká biskupská konference.

V dubnu 1990 podával při návštěvě Svatého otce Jana Pavla II. při mši svaté na Letenské pláni spolu se zástupcem dalších kněží a jáhnů svaté přijímání, což je uchováno v jednom filmovém záznamu.

V rámci svého působení ve farnosti sv. Jiljí vyučoval v letech 1990–1993 *náboženství* na Průmyslové škole strojnické v Betlémské ulici, na Obchodní akademii v Dušní ulici a na Průmyslové škole stavební v Dušní ulici. Na každé z těchto průmyslovek docházelo tehdy do náboženství jako volitelného předmětu po stovece žákyň a žáků, na obchodní akademii více než tři sta. Žáci přicházeli bez ohledu na to, zda přísluší k nějaké církvi či nikoliv. Učil náboženství také na dívčí krajkářské škole na Václavském náměstí a dozoroval výuku náboženství, kterou vedli jiní dominikáni a dominikánky na Střední škole zdravotnické na Alšově nábřeží, Průmyslové škole chemické v Křemencově ulici, Dívčí katolické škole v Platněřské ulici a na základních školách na Uhelném trhu a na Náměstí Curieových 2 na Starém Městě pražském. Z výuky náboženství odešel až v souvislosti se změnou svého učitelského úvazku na právnické fakultě na podzim 1993 na celodenní, a to s nadějí, že na jeho místo nastoupí jiní, což se však nestalo. K výuce na faře se přihlásil jen zlomek dětí, které chodily na náboženství ve škole.

Vyučování náboženství ve veřejném školství považoval a dosud považuje za jednu ze základních a nejdůležitějších služeb církví veřejnosti a jeden ze základních předpokladů informovanosti veřejnosti o podstatě křesťanství. V pozdějších letech se zasazoval, aby církve ze svého původního zdárného nástupu neustupovaly. Jen s bolestí se smířoval s nedostatkem zájmu části duchovenstva všech církví o tuto činnost, a spolu s ostatními kanonisty se dosud snaží probudit zájem o tuto oblast.

Na jaře 1990 se účastnil na právnické fakultě semináře o dějinách církevního práva, který vedl právní romanista prof. Jaromír Kincl z katedry právních dějin. Sám zahájil ve čtvrtek 11. října 1990 své vlastní přednášky z církevního práva v přednáškovém sále č. 300 (tzv. amfiteátru) pro 270 studentů, kteří se přihlásili ze všech ročníků denního studia, a v témže semestru přednášku opakoval o sobotách pro dalších 90 studentů z dálkového studia. V listopadu 1990 vydal v Kazatelském středisku dominikánského řádu první skripta církevního práva pro studenty právnické fakulty. První zkouška z obnoveného církevního práva byla na právnické fakultě vykonána písemně v lednu 1991.

V akademickém roce 1990/1991 pokračoval ve svém teologickém studiu na Generálním studiu československé provincie Řádu bratří kazatelů vedené provinciálem ThLic. Dominikem Dukou OP a současně studoval mimořádnou formou morální teologii a nauku o zpovídání u doc. ThDr. Jiřího Skoblíka na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy. Studium na konci tohoto akademického roku úspěšně ukončil.

14. června 1991 složil v Praze slavné sliby řádové a 29. června 1991 byl arcibiskupem Františkem Vaňákem vysvěcen v olomouckém kostele sv. Michala na kněze. Následující den

⁸ Viz HORÁK, Záboj, *Církve a české školství*, Praha, 2011, s. 58–62 a s. 66–67.

měl primici v kostele sv. Jiljí v Praze. Jeho primičním kazatelem byl biskup Mons. František Václav Lobkowicz OPraem. V srpnu 1991 vedl po dva týdny šest pražských noviců při poznávání řeholního života v dominikánských kláštorech v Retzu, ve Vídni a ve Štýrském Hradci.

V říjnu 1991 zahájil výuku již druhého ročníku církevního práva na právnické fakultě, tentokrát v posluchárně č. 100 (Collegium Maximum) pro dvě stovky studentů prvního ročníku, kteří si obor zvolili, a to již jako člen katedry právních dějin. První přednášku tohoto ročníku otevřeli nový děkan Právnické fakulty Univerzity Karlovy prof. Valentin Urfus a nový pražský arcibiskup Miloslav Vlk, velký kancléř Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy.

V roce 1992 vedl v jarním týdnu kolem slavnosti Božího Těla *misie* v jihočeské farnosti u sv. Dominika v Strunkovicích nad Blanicí, za pomoci mládeže od sv. Jiljí. Tyto misie ještě třikrát i v následujících letech opakoval, a to vždy v téže jarní době.

V roce 1992 byl jmenován *promotorem iustitiae* Interdiecézního církevního soudu v Praze a vykonával tento úřad až do roku 2001. Od srpna 1992 se spolu s ostatními soudci církevních soudů v českých zemích a na Slovensku pravidelně účastnil každoročního symposia kanonického práva ve Spišském Podhradí.

O Vánocích 1992 byl vyslán na týden do horské chaty Babůrek v Nových Hutích na Šumavě, aby tam duchovně doprovázel soustředění katolického spolku *Ackermann-Gemeinde* z Norimberka. To se opalovalo dvanáctkrát každým rokem, vždy od 26. prosince do 2. ledna, v prvních letech v Babůrku a později mnohokrát v Mezinárodním centru duchovní obnovy v Hejnicích za jeho ředitele doc. Miloše Rabana, Th.D., z Technické univerzity v Liberci. Jednou se týden konal na pozvání biskupa Dominika Duky v Hradci Králové, v Novém Adalbertinu. V létě 1993 strávil měsíc v Norimberku na jazykovém kurzu němčiny, který uvedený spolek organizuje pro české kněze a bohoslovce. Bydlel na farách v nedalekém městečku Schwarzenbruck i v samotném Norimberku, kde se účastnil duchovní praxe.

Měl významný podíl na vedení čtrnáctidenního letního kurzu *Akademické týdny* v Novém Městě nad Metují. Jednalo se o vzdělávací a misijní aktivitu založenou za první republiky dominikánským filozofem P. PhDr. Metodějem Habáněm OP a obnovenou dominikánských terciářem, knězem a knižním nakladatelem Jaroslavem Knittlem v roce 1991. Po jeho smrti v roce 1994 byl vyslán Akademickým týdnům ku pomoci vedením dominikánského řádu, který nad nimi převzal záštitu. Vedl Akademické týdny po programové, organizační i duchovní stránce po více než deset let, a to společně s Knittlovou nástupkyní Ing. Dagmar Kováčovou. V počátečním období pomohl spolu se svými přáteli advokáty překonat právní obtíže, spojené s dědictvím po Jaroslavu Knittlovi. Ve své činnosti byl vystřídán zástupcem České křesťanské akademie.

V letech 1990–1993 byl právním poradcem Konference vyšších řeholních představených mužských řádů. V letech 1990–1998 byl sekretářem provinciála dominikánů P. Dominika Duky OP a v letech 1994–1998 působil jako *socius provinciála* (provinciálův nejbližší spolupracovník a člen provinční rady). V letech 1997–1998 byl *novicmistrem* české provincie dominikánů. Od roku 1998 působil jako podpřevor pražského konventu sv. Jiljí.

27. ledna 1993 se na Právnické fakultě Univerzity Karlovy pro obor církevní právo habilitoval a po provedeném konkurzním řízení nastoupil k 15. září 1993 jako *docent na plný úvazek*. Současně byl z místa kněze ve společné duchovní správě farnosti sv. Jiljí na návrh provinciála uvolněn, i když nadále vykonával řadu farních funkcí bezplatně. Vedl i v dalších

letech farní *mládež* a *biblické hodiny* a sloužil *mše svaté* v šesti kostelích tehdy svěřených v Praze dominikánskému řádu. Po sedm let bylo jeho ranní kázání z kostela svatého Jiljí z každé druhé neděle nahráváno dominikánským rozhlasovým studiem a odpoledne vysíláno rozhlasovou stanicí *Svobodná Evropa*.

Na podzim 1993 vydal v nakladatelství Jana Krigla v Praze svou první učebnici *Církevní právo*, v nákladu 6.000 výtisků a v typickém oranžovém přebalu. Presentaci této knihy zorganizoval P. Tomasz Dostatni, OP, polský dominikán, který dlouhodobě působil v pražském dominikánském klášteře sv. Jiljí a byl ředitelem Střediska křesťanské kultury při tomto klášteře. Presentace se uskutečnila 15. prosince 1993 při slavnostním večeru konaném v čítárně v prvním poschodí dominikánského kláštera sv. Jiljí za účasti 80 posluchačů. Mezi přednášejícími byli děkan Právnické fakulty Univerzity Karlovy prof. Valentin Urfus, ředitel Odboru církví Ministerstva kultury ČR JUDr. Pavel Zeman a kanonista P. dr. Miroslav Černý. V příjemném ovzduší navozeném diskusí padl spontánní návrh, aby se pokračovalo v konání podobných večerů a byla za tím účelem založena *Společnost pro církevní právo*.

Na jaře 1994 přípravná skupina Společnosti pro církevní právo vedla několik seminářů v prostorách knihovny České křesťanské akademie v emauzském benediktinském klášteře na Novém Městě pražském, Vyšehradská 49, a 9. listopadu 1994 zahájila přednáškový cyklus *Působení práva ve společnosti a církvi* v čítárně dominikánského kláštera sv. Jiljí na Starém Městě pražském. Do roku 2020 se v tomto cyklu uskutečnilo 82 večerů.

11. ledna 1995 byly přijaty první stanovy Společnosti pro církevní právo a rozhodnuto o vydávání časopisu *Revue církevního práva*, který ještě v tom roce vyšel dvakrát a od následujícího roku již třikrát. Při financování prvních ročníků byla nápomocna Česká křesťanská akademie. O tuto pomoc se zasloužil sám její prezident P. doc. PhDr. Tomáš Halík, Th.D. V roce 1995 vstoupila Společnost pro církevní právo do České křesťanské akademie jako její kolektivní člen a vykonává od té doby činnost její právní sekce. Od roku 1997 do roku 2008 sídlila Společnost v prvním poschodí dominikánského kláštera sv. Jiljí v Praze, Husova 8. Od roku 2008 má svou kancelář v nájemném domě v Praze na Žižkově v Sudoměřské ulici 25.

Mezi prvními, kdo byli pozváni k přednášce ve Společnosti pro církevní právo, byl tehdejší předseda Rakouské společnosti pro církevní právo prof. Herbert Kalb z Lince. Na oplátku Jiří přednášel 9. října 1995 o českém konfesním právu na vídeňské univerzitě, v semináři prof. Richarda Potze.

V letech 1993–1994 vyučoval církevní právo také na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a v letech 1994–1995 na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v *Českých Budějovicích*. Od roku 1996 do roku 2003 vyučoval také na postgraduálním doktorském studiu Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

V roce 1994 vydal v nakladatelství Jana Krigla učebnici *Synagoga a církve kdysi a dnes, Kapitoly z právních dějin*. Tato „zelená“ knížka se záhy stala bestsellerem a její náklad 4 500 výtisků byl brzy vyprodán. V následujícím roce přispěl do druhého vydání knihy *Kultura středověku*, kterou uspořádal profesor Filozofické fakulty Pavel Spunar, a sice oddílem s názvem *Církve a řeholní řády ve středověku*. Kniha vyšla v nakladatelství Academia v Praze.

20. září 1995 se podílel spolu s JUDr. Michalem Lamparterem z Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně na uspořádání první konference *Církve a stát* na uvedené fakultě, která se od té doby koná v Brně každým rokem pravidelně v měsíci září. Současně

spolu založili *brněnskou místní skupinu* Společnosti pro církevní právo. Konference se mnohokrát zúčastnil. Od roku 2010 se přímo účastní na přípravě organizace každoročního zasedání, které pořádá Katedra ústavního práva a politologie a místní skupina Společnosti pro církevní právo v Brně, kterou vede JUDr. Kateřina Šimáčková, Ph.D., soudkyně Ústavního soudu ČR.

Ve dnech 10. – 12. listopadu 1995 se díky ministerskému radovi dr. iur. Richardu Buchsbaumovi ze spolkového ministerstva stavebnictví v Bonnu zúčastnil konference *Staat und Kirche über Kreuz?*, kterou v benediktinském opatství *Maria Laach* u Bonnu pořádal katolický svaz Neudeutschland. Tam navázal kontakty s prof. Heinerem Marré z Gladbecku, který ho pozval na každoroční vědeckou konferenci *Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche*, pořádanou essenským biskupstvím v Katolické akademii Wolfsburg v Mülheimu nad Ruhrem. Této třídní konferenci, konané vždy v březnu, se účastní pravidelně od roku 1996 až do dnešních dnů, chyběl jen zřídka.

V září roku 1996 přednášel na mezinárodní konferenci *Společné cesty, oddělené cesty: budoucnost vztahů mezi státem a církvemi*, kterou uspořádala Nadace Konrada Adenauera spolu s Českou křesťanskou akademií v klášteře Královské kanonie premonstrátů na Strahově na téma *Právní a hospodářské základy pro službu církví*.

Současně organizoval na Právnické fakultě Univerzity Karlovy první *konferenci Pražské rozhovory o vztahu církví a státu*, kterou pořádala Společnost pro církevní právo na téma *Financování církví v Evropě a USA*. Přednášeli při ní prof. Heiner Marré z Německa, prof. Harry Veryser z USA a prof. Bernard Dafflon ze Švýcarska.

V září 1996 se účastnil konference *31. Deutscher Rechtshistorikertag* ve Vídni. Tohoto sněmování se účastnil ještě v září 1998 v Řezně, v září 2002 ve Würzburgu a v září 2004 v Bonnu.

Na jaře 1997 vydal ve spolupráci s P. Stanislavem Příbylem, absolventem Právnické fakulty Univerzity Karlovy a Lateránské univerzity v Římě, v nakladatelství Jana Krigla v Praze rozsáhlejší učebnici *Konfesní právo a církevní právo*. 17. října 1997 přednášel na teologické fakultě univerzity ve Štýrském Hradci na pozvání profesorů Hugo Schwendenweina a Johanna Hirnspergera.

27. srpna 1998 přednášel na 8. mezinárodním sympoziu kanonického práva ve Spišském Podhradí na téma *Konfesní právo v českých zemích*. 11. září 1998 organizoval *druhou mezinárodní konferenci Pražské rozhovory o vztahu církví a státu* věnovanou tématu *Konfesní a konkordátní právo zemí středovýchodní Evropy*. Spolu s ním přednášeli prof. Józef Krukowski z Polska, prof. Péter Erdő z Maďarska a dr. Ján Duda ze Slovenska.

20. května 1999 přednášel na sympoziu *Církev, stát a dějiny* pořádaném Husitskou teologickou fakultou Univerzity Karlovy. V květnu 1999 se účastnil Druhé evropsko-americké konference o náboženské svobodě na univerzitě v Trevíru. Pozval ho prof. Gerhard Robbers.

13. září 1999 přednášel v Sandoměři na mezinárodní konferenci, kterou pořádala vědecká společnost Katolické univerzity v Lublině pod názvem *Systemy finansowania instytucji kościelnych*. Přispěl referátem *System czeski de lege lata, de lege ferenda*.

V letech 1999–2001 byl členem Expertní komise pro vztah státu a církve Ministerstva kultury a zúčastnil se všech deseti zasedání komise od 6. května 1999 do 18. ledna 2001.

V červnu roku 2000 navštívil spolu se Zábodem Horákem a Štěpánem Hůlkou profesora Normana Doe v Cardiffu. Romantická jízda tentokrát poprvé směřovala přes

Channel Tunnel. Během týdenního pobytu se zúčastnil rozhovorů s pracovníky Centre for Law and Religion cardiffské univerzity a byl jmenován jejím členem. Své 60. narozeniny strávil v dominikánském klášteře v Oxfordu u prof. Roberta Ombrese OP.

V roce 2000 dvakrát navštívil Štrasburk a seznámil se s prof. Francisem Messnerem. Po druhé návštěvě se účastnil poprvé zasedání konfesněprávní vědecké společnosti European Consortium for Church and State Research, které vedl prof. Messner v zámečku basilejské Goetheho nadace v městě Klingenthal u Colmaru ve Vogézách. Do sborníku z konference *Le statut des confessions religieuses des états candidats à l'Union Européenne* přispěl svým pojednáním na téma *The Principles of State Ecclesiastical Law in the Czech Republic*.

Ve dnech 7. – 8. září 2000 vedl *třetí ročník Pražských rozhovorů o vztahu církve a státu* na téma *Konfesní právo v Německu a USA*, na němž přednášeli dr. Karl Eugen Schlieff z Münsteru, emeritní vedoucí právního oddělení biskupství Münster, a Mark E. Chopko z Washingtonu, D. C., hlavní poradce Konference katolických biskupů Spojených států amerických.

V lednu 2001 týden přednášel na Katolické univerzitě Božského srdce Páně v *Miláně*. K přednáškám ho pozval prof. Giorgio Feliciani, s nímž a celou jeho rodinou uzavřel dlouhodobé přátelství. Také jeho asistentka na univerzitě, kanonistka Anna Sammassimo, se trvale této spolupráce účastní. Vynikající vzpomínky má na svůj pobyt v milánské koleji svatého Augustina naproti univerzitě, zejména na čilý studentský život pod vedením tamějšího spirituála. Během svého pobytu ho pozval také konfesionalista prof. Silvio Ferrari do svého sídla v *Busto Arsizio*.

V září 2001 se účastnil kongresu mezinárodní společnosti Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo v Budapešti. V listopadu 2001 se účastnil konference členů kateder právních dějin z univerzit v České republice a Slovenské republice, který byl pořádán ve studijním centru *Papiernička* (Slovensko).

Na poslední týden v únoru 2002 ho pozval prof. Rik Torfs na Katolickou univerzitu v *Lovani* jako jednoho ze dvou vybraných zahraničních přednášejících v týdenním cyklu nadace zvané *Monsignor W. Onclin Chair*. Druhým pozvaným byl prof. Augustine Mendonça z Nova Goa (Indie), v té době občan Jamajky a profesor na Univerzitě svatého Pavla, Ottawa (Kanada). Dne 1. března 2002 přednesli spolu všichni tři velice slavnostní přednášku ve staroslavné aule uvedené univerzity, oděni do historických talárů této středověké univerzity. 18. června 2002 přednášel na teologické fakultě univerzity v *Pasově* na pozvání prof. Helmutha Pree. K mimořádným zážitkům patřil vyhlídkový let, který pilotoval ve svém soukromém letadle uvedený kanonista.

9. září 2002 přednášel na třetí mezinárodní konferenci *Kultura i prawo*, uspořádané v budově Sejmu Polské republiky ve Varšavě, na téma *Náboženství a náboženská svoboda v Evropské unii*.

V listopadu 2002 se účastnil mezinárodní konference *Droit et Sociétés Religieuses* v *Thessalonice* (Řecko). Konference se konala v budově pravoslavné diakonie. Její součástí byl zájezd po stopách sv. Pavla do Filippi a Kavaly.

V lednu 2003 přednášel týden v rámci meziuniverzitní výměny na právnické fakultě vídeňské univerzity a připravoval spolu s dr. Wolfgangem Wieshaiderem z téže fakulty druhý svazek edice *Recht und Religion in Mittel- und Osteuropa* s názvem *Tschechien* na základě příspěvků, které na jejich žádost dodalo patnáct autorů, a to převážně z českých zemí. Kniha vyšla ve Vídni v roce 2004.

V červenci 2003 se účastnil pracovní konference k druhému vydání kolektivní monografie *State and Church in the European Union*, kterou v Trevíru organizoval její uspořadatel prof. Gerhard Robbers.

2. září 2003 přednášel na čtvrté mezinárodní konferenci *Kultura i prawo*, uspořádané v aule Katolické univerzity v *Lublinu* na téma *Náboženství a náboženská svoboda ve státech středovýchodní Evropy v perspektivě evropské integrace*. V rámci konference se uskutečnil výjezd do *Sandoměře*. Při slavnostním obědě v tamějším kněžském semináři sandoměřský biskup prof. Andrzej Dzięga ve svém projevu zdůraznil Jiřího zásluhy o rozvoj vědy konfesního práva a mezinárodních styků.

V lednu 2004 přednášel na právnické fakultě vídeňské univerzity týden v rámci programu *Socrates-Erasmus*.

V listopadu 2004 se účastnil konference *European Consortium for Church and State Research* v *Tübingen*. Také v místě svého ubytování v rezidenčním biskupském městě *Rothenburg* vedl řadu odborných rozhovorů. V prosinci 2004 se účastnil konference *Rakouské společnosti pro církevní právo* ve *Vídni*.

V lednu 2005 přednášel na právnické fakultě vídeňské univerzity týden opět v rámci programu *Socrates-Erasmus*. V květnu 2005 se účastnil konference organizace *World Conference of Religions for Peace (Europe)* ve Štýrském Hradci o realizaci náboženské svobody v ČR, Slovensku, Maďarsku a Slovinsku. V červenci 2005 přednášel při konferenci organizované *Institutem Maxe Plancka* ve *Frankfurtu nad Mohanem* na téma *Kirche und Sozialismus*. V listopadu 2005 se účastnil konference *European Consortium for Church and State Research* v *Hööru* u Lundu (Švédsko).

V roce 2006 byl jmenován *profesorem Univerzity Karlovy*. Diplom převzal při slavnostním obřadu v Karolinu v Praze z rukou prezidenta republiky Václava Klause dne 6. listopadu 2006.

Téhož měsíce se účastnil konference *European Consortium for Church and State Research* v *Messině* na Sicílii a byl na plenárním zasedání *Konsorcia* v *Taormině* jmenován jeho řádným členem. Zúčastnil se pravidelných listopadových zasedání *Konsorcia* v letech 2007 (Nikósia, Kypr), 2009 (Madrid), 2010 (Trevír), 2011 (Oxford), 2012 (Budapešť), 2013 (Klingenthal, Francie), 2014 (Vídeň), 2015 (Alcalá de Henares, Španělsko), 2016 (Jūrmala, Lotyšsko), 2017 (Tallinn, Estonsko), 2018 (Certosa di Pontignano, Itálie) a 2019 (Esch-sur-Alzette, Lucembursko).

24. června 2008 obdržel od provinciála dominikánů povolení pobývat ze zdravotních důvodů mimo klášterní komunitu. Vrátil se do svého bytu po rodičích v Praze–Vršovicích, Kodaňská 63. Již v září 2008 mu byla MUDr. Pavlem Sedláčkem na chirurgickém oddělení *Nemocnice milosrdných sester sv. Karla Boromejského* v Praze na *Malé Straně* provedena rozsáhlá akutní operace kýly a implantována plastická síťka. Operace se zdařila. Léčení trvalo šest týdnů, ale snížená pohyblivost i citlivost je trvalá.

Díky vydatné pomoci kolegů z *Katedry právních dějin Univerzity Karlovy* i z vedení *Společnosti pro církevní právo* mohl pokračovat ve své vědecké a pedagogické práci i v následujících letech. Spolupracoval s ním jeho žák a nejbližší spolupracovník *JUDr. Zábaj Horák, Ph.D.*, který na katedře působil jako odborný asistent v oboru římského práva a právních dějin a ve *Společnosti pro církevní právo* je zástupcem předsedy.

Zvláštní péči a pozornost věnoval přípravě učebnic, z nichž základní význam mají *Konfesní právo* (2015), *Církevní právo* (2016) a *Právní dějiny církví, Synagoga a církve od počátku do současnosti* (2019), jejichž spoluautorem je doc. JUDr. ICLic. Zábój Horák, Ph.D.

Neméně pozornosti věnoval redigování *Revue církevního práva*. Tento časopis byl postupně zařazen do Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice vyhlášeném Radou pro výzkum, vývoj a inovace Vlády České republiky, do mezinárodní citační databáze *Web of Science* a do databáze ERIH PLUS. Od roku 2017 vychází čtyřikrát ročně a každé číslo dosahuje rozsahu až 152 stran. V posledních ročnících je uváděn editorialem a na volné strany jsou zařazovány fotografické snímky z vědeckého života v oblasti církevního práva. Časopis obsahuje články, které projdou oboustranně anonymním recenzním řízením. Články jsou psány česky, slovensky a anglicky.

Roku 2010 založil internetový časopis *Aktuality Společnosti pro církevní právo Praha–Brno–Olomouc* vycházející 24 krát do roka a roku 2016 obsahově odlišný *Newsletter for the English speaking members and friends of the Church Law Society Prague–Brno–Olomouc*, vycházející 12 krát do roka. Oba tyto časopisy mají informativní charakter a obsahují bohatou obrazovou dokumentaci.

Stal se členem *International Consortium for Law and Religion Studies (ICLARS)* a účastnil se jejího zasedání v Oxfordu roku 2016. Je nadále členem společností *Österreichische Gesellschaft für Kirchenrecht*, *Société internationale de droit canonique et de législations religieuses comparées* a *Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo*.

Roku 2014 se zasloužil o přijetí Společnosti pro církevní právo do *Rady vědeckých společností při Akademii věd České republiky*.

Církevní právo a konfesní právo na Právnické fakultě Univerzity Karlovy s ním společně vyučují jeho žáci doc. JUDr. ICLic. Zábój Horák, Ph.D. a JUDr. Jakub Kříž, Ph.D. Na výuce konfesního práva se podílí prof. dr. iur. Wolfgang Wieshaider z právnické fakulty vídeňské univerzity, který je od roku 2017 hostujícím profesorem pražské právnické fakulty.

V roce 2018 byl jmenován členem Vědecké rady Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy.

Čestná uznání a medaile

1995: Bronzová pamětní medaile Právnické fakulty Univerzity Karlovy,

2001: Pamětní medaile Katolické univerzity Božského srdce v Miláně,

2010: Stříbrná pamětní medaile Společnosti pro církevní právo,

2013: Zlatá pamětní medaile Společnosti pro církevní právo,

2015: Zlatá medaile svatého Vojtěcha udělená českým primasem a pražským arcibiskupem Dominikem kardinálem Dukou,

2015: čestný člen České křesťanské akademie,

2016: čestný člen Spolku českých právníků Všehrd.

E-mail: tretera@prf.cuni.cz

III.

Rodiče

Otec Jiřího Rajmunda Tretery **Sc. pol. abs. František Tretera** (1897–1963) se narodil v Plzni, od roku 1898 žil v Novém Městě nad Metují a od roku 1923 v Praze. Až do té doby měl domovské právo v Libodřicích na panství svojšovickém v okrese Kolín. Zemřel v Praze.

Jeho otec Josef Tretera, původem z Kolína, byl v době Františkova narození strojníkem ve Škodových závodech v Plzni – Škvrňanech. O rok později si zřídil kartonážnickou dílnu v Novém Městě nad Metují v Havlíčkově ulici a pracoval v ní až do své smrti v roce 1948. Kromě toho byl činný jako koncesovaný fotograf, taneční mistr, tajemník místní náboženské obce Církve československé a funkcionář Sokola.

Jeho matka Anna Kristina rozená Celbová, majitelka obchodu s galanterií, byla dcerou lesníka Františka Celby ze Šonova nad Metují a vnučkou Dominika Celby, zahradníka v Ratibořicích, jehož sestra Kristina provdaná Nemastová je totožná s Kristlou v románu Babička od Boženy Němcové.

František Tretera se vyučil v Novém Městě nad Metují typografem (1916) a téhož roku byl odveden do války a záhy nasazen na italskou frontu. Po návratu se stal na jaře 1919 poštovním úředníkem a brzy vynikl jako publicista a redaktor. Od roku 1921 redigoval v Novém Městě měsíčník *Stráž osvěty, časopis pro kulturní práci a občanskou výchovu*, list župního ústředí okresních osvětových sborů pro župu královéhradeckou. Téměř v každém čísle uveřejnil článek, v němž se s temperamentem sobě vlastním zasazoval o rozšíření veřejné vzdělávatelné činnosti a podporu českého učitelstva. V tom pokračoval i po svém přestěhování do Prahy v roce 1923 až do konce dvacátých let, a vlastním nákladem vydal několik svazků *knižnice Stráže osvěty*.

V letech 1928–1930 absolvoval obě oddělení *Svobodné školy politických nauk*, vytvořené v Praze podle francouzského a britského vzoru. Byl řadu let předsedou Sdružení posluchačů a absolventů této školy a v čele výboru této organizace navštívil řadu evropských zemí a jejich představitele.

Angažoval se v Sokole a do roku 1933 v Československé straně národně socialistické a v její odborové ústředně. Po celý život byl ideovým stoupencem T. G. Masaryka a Edvarda Beneše. K ostatním politikům té doby měl kritický odstup.

Jen několik měsíců byl členem Volné myšlenky. Vystoupil z ní na protest, když zjistil, že jde o organizaci bytostně protináboženskou. I při své tehdejší příslušnosti ke stavu bez vyznání se prohlašoval za věřícího křesťana, jen bez určitého konkrétního vyznání. Podporoval úctu ke všem církvím včetně církve katolické.

Několik let od roku 1928 redigoval *Zprávy sdružení poštovních úředníků československých národních socialistů*. Po roce 1935 redigoval v Litoměřicích český list *Severočeský státní zaměstnanec*. Psal články do Peroutkových časopisů *Přítomnost* (před rokem 1939) a *Dnešek* (po roce 1945).

V létě 1944 byl zatčen gestapem pro přechovávání říši nepřátelských tiskovin a vězněn na Pankráci do jara 1945. Koncem května 1945 se na návrh Československé strany lidové ujal na jeden rok funkce předsedy Okresní správní komise v Tachově. Od roku 1946 pracoval u Fondu národní obnovy a od roku 1947 v redakci sedmi sokolských časopisů v Tyršově

domě v Praze. V září 1949 byl z redakce komunisty vyhozen a čtyři měsíce byl bez zaměstnání. Od ledna 1950 nakrátko působil jako úředník bytového odboru Ústředního národního výboru hl. m. Prahy.

V roce 1951 byl definitivně odeslán k lopatě, bez možnosti výběru, přímo do Kladna. Po následujících 10 let házel koks do pece v huti Koněv, v Thomasově ocelárně Spojených oceláren, národního podniku, Kladno. V roce 1961 byl donucen odejít do důchodu, který nestačil na to, aby z něho živil rodinu včetně syna studujícího na právnické fakultě. Tak si přivydělával příležitostnou manuální prací. V říjnu 1963 ráno při cestě do sezónní práce v cukrovaru v Modřanech v tramvaji zemřel na infarkt. Byl dvakrát ženat.

V roce 1956, dva týdny po konfirmaci svého syna Jiřího, vstoupil do Českobratrské církve evangelické a byl až do své smrti pravidelným účastníkem bohoslužeb v jejím sboru v Praze – Vršovicích.

Matka Jiřího Rajmunda Tretery **Božena rozená Röhlingová** (1901–1980), se narodila i zemřela v Praze. Byla dcerou Michaela Röhlinga, rytce z Prahy, a Anny rozené Werichové z Veselí nad Lužnicí. Jejím dědečkem byl Václav Röhling, expedient časopisu Hlas, za pražského povstání v roce 1848 člen studentské gardy.

Záhy oboustranně osiřela. Spolu se třemi dalšími sestrami se jí ujala otcova svobodná sestra Antonie Röhlingová. Nejstarší sourozenec, jediný bratr Michael Röhling, byl odveden do války a na Balkáně padl. Dívky byly poslány na dva roky na pomoc ženám soukromých hospodářů v Orlických horách, kteří byli odvedeni do války. Na trhu v Žamberku si je selky rozebraly. Na jaře 1918 se sestry vrátily domů, zažily potíže v zásobování a hlad.

V září 1918 získala místo poštovní úřednice a s velkou poctivostí a náruživostí je vykonávala bez přestávky (kromě kratičkých mateřských dovolených) až do roku 1944, kdy byla v souvislosti se zatčením svého manžela dána do invalidního důchodu.

Byla svému manželu Františkovi vzornou ženou a stejně vynikající vychovatelkou svých dětí. Politicky se neangažovala, ale byla po celý život rozhodnou českou vlastenkou a přesvědčenou stoupenkyní T. G. Masaryka a Edvarda Beneše. Pro svého manžela byla v době pronásledování za nacismu a za komunismu rozhodnou oporou.

IV.

Sourozenci

RNDr. Svatopluk Röhling, CSc. (1922–1993) se narodil v Praze, zemřel v nemocnici v Chomutově. Svému bratru Jiřímu, od něhož byl o osmnáct let starší, byl po celé jeho dětství nejen starším bratrem, ale též se významně podílel na jeho výchově, zejména do té doby, než se ve svých třiatřiceti letech oženil.

Absolvoval reálné gymnázium v Praze – Vršovicích v Kodaňské ulici 40. Jako chlapec byl horlivým členem a činovníkem skautského hnutí. Po maturitě v roce 1943 se podařilo, že byl totálně nasazen na práci ne do říše, ale v Čechách, a to v oboru jemu nejbližším, kterým byla chemie. Pracoval ve Frágnerově továrně na léčiva v Měcholupech u Prahy a v cukrovaru.

Byl členem podzemní skupiny, kterou organizovala YMCA. Za Pražského povstání zlikvidoval pancéřovou pěší jeden německý tank.

Od června 1945 pilně studoval na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy obory organická chemie a fyziologie rostlin, pro něž měl vášeň. Studium o prázdninách doháněli svá studia ti, kdo měli zpoždění v důsledku německého uzavření českých vysokých škol. V únoru 1948 se účastnil průvodu studentů na Hrad na podporu prezidenta Edvarda Beneše. V červnu 1948 měl již za sebou celé absolutorium fakulty, avšak týž měsíc jej jistý mladší soudruh vyhodil z narychlo připojené politické zkoušky. A tak dosáhl doktorátu přírodních věd až dodatečně, po nových zkouškách z marxismu, v roce 1952.

Mezitím byl zaměstnán jako chemik ve zdravotnictví a po založení Výzkumného ústavu endokrinologického v Praze na Národní třídě se stal vedoucím jeho radioizotopového oddělení. V roce 1955 se oženil a v roce 1967 získal hodnost kandidáta věd v oboru biofyziky. Napsal celou řadu odborných článků zejména o využití radioaktivního izotopu jodu při léčení strumy, sám i ve spolupráci s ředitelem ústavu doc. MUDr. Karlem Šilinkem a kolegou Ing. Stanislavem Vohnoutem.

Ke konci života byl po svém čtyřicetiletém působení v ústavu, kde si vydobyl vysoké renomé, zklamán tlakem nového vedení a několika kolegů, aby odešel do důchodu. Dost ho bolelo, že se s ním jeho dosavadní přátelé a vědečtí spolupracovníci málo solidarizovali.

V roce 1986 se odstěhoval do blízkosti svého víkendového domku ve Vinařicích, do Loun, kde se mu podařilo získat byt. Až do své smrti v roce 1993 se věnoval péči o rodinu a pracoval na částečný úvazek na zavádění počítačové techniky v místním Okresním ústavu národního zdraví.

Statečně nesl úmrtí svého sedmiletého synáčka na leukemii v roce 1963 i kruté bolesti, když sám umíral na rakovinu. Jeho nejbližší v tom viděli těžkou daň za vědeckou činnost, při níž byl trvale vystaven radioaktivnímu záření.

Byl hrdý na to, že se nikdy nenechal strhnout ke členství v komunistické straně, jejímž rozhodným odpůrcem vždy byl. Nejen nebyl spolupracovníkem Státní bezpečnosti, ale nebyl nikdy k této spolupráci vyzván. Když si o tom se svým bratrem Jiřím po převratu povídali, zjistili, že oba jsou na tom stejně. Sváťa tehdy vyjádřil přesvědčení, že ti naši bývalí vládcí byli asi tak dobrými psychology; poznali dopředu, že nikdo z nich dvou by nikdy na něco takového nepřistoupil.

Vladimír Tretera (1923–1997) se narodil i zemřel v Praze. Studoval na klasickém gymnáziu v Praze na Královských Vinohradech v Londýnské ulici a v roce 1945 se dal zapsat na Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy, na níž ale studium nedokončil. Pracoval jako knižní redaktor Vědeckovýzkumného pracoviště sociologie armády při Vojenské politické akademii Klementa Gottwalda v Praze a později v nakladatelství Naše vojsko. Dosáhl hodnosti podplukovníka. Jeho manželka Elžbieta (1925–2009) rozená Czyżowa působila jako pokladní v knihkupectví Polského kulturního střediska v Praze a mnohým pomohla obstaráním odborné literatury též z oblasti náboženské. Pocházela z luterské rodiny na Těšínsku a sama byla na rozdíl od svého manžela horlivou věřící.

Prof. PhDr. Ivo Tretera, CSc. (1933–2012) se narodil i zemřel v Praze. Otřesným zážitkem z jeho dětství bylo vybombardování domu v Blanické ulici na Královských Vinohradech,

v němž se svou maminkou bydleli. Vyběhli z domu na poslední moment, ten se za nimi celý zřítíl. Náhradní byt dostali na Nové Městě v Legerově ulici.

Roku 1951 maturoval na Akademickém gymnáziu. Vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. Kandidaturu věd v oboru filozofie složil v roce 1966 na základě dizertace *Pravda a intuice*. V roce 1966/67 studoval na univerzitách v Nancy a v Paříži, když předtím rozhodným způsobem odmítl spolupráci se státní bezpečností.

V době normalizace byl vyloučen ze strany a odsunut z filozofické fakulty na práci v Archivu Univerzity Karlovy, kde po léta připravoval své dílo *J. F. Herbart a jeho stoupenci na pražské univerzitě* (1989). Účastnil se Patočkových bytových seminářů a udržoval dlouholeté přátelství se spisovatelem Bohumilem Hrabalem. Jeho manželka PhDr. Peluška Bendlová, CSc. (1931–2019), byla také filozofka. V době normalizace byla z Československé akademie věd vyhozena. Zaměřovala se na moderní katolickou filozofii.

V roce 1990 se Ivo vrátil na filozofickou fakultu, stal se docentem a v roce 1995 profesorem. Ve své badatelské a literární činnosti se soustředil na dějiny filozofie ve vztahu k dějinám pedagogiky. Od původního ovlivnění marxismem a scientismem se propracoval k existencialismu a křesťanskému personalismu. Jeho životním dílem je *Nástin dějin evropského myšlení*, který vyšel v pěti vydáních v letech 1996–2008. Roku 2011 vydal *Vzpomínky na Bohumila Hrabala a na život vůbec*.

V.

Příbuzní, kteří se proslavili

Vladislav Röhling (1878–1949) se narodil a zemřel v Praze. Byl bratrancem Jiřího matky, synem jejího strýce Gabriela Röhlinga, obchodníka z Prahy, a Josefy rozené Chrsové, dcery zlatorytce v Praze. Vystudoval Uměleckoprůmyslovou školu a Akademii výtvarných umění v Praze. Byl významným českým ilustrátorem, grafikem a malířem, autorem mnoha obrazů a vedut Prahy a jiných významných českých a slovenských měst.

Prof. PhDr. Milan Svoboda (1883–1948) se narodil a zemřel v Praze. Byl bratrancem Jiřího matky, synem Aloise Svobody, absolventa práv, a Heleny rozené Röhlingové, dcery Václava Röhlinga, expedienta časopisu Hlas. Působil jako profesor na gymnáziu v Roudnici nad Labem a stal profesorem dramaturgie na Státní konzervatoři v Praze. Vyučoval dějiny divadla, herectví a režii, slovesnost, českou a všeobecnou literaturu, rozbor českých a světových dramát a dějiny výtvarných umění. Byl prvním šéfem činohry Slovenského národního divadla (1921–1923) a režisérem činohry Národního divadla v Praze. Působil jako překladatel z francouzštiny a latiny. Vydával a překládal s prof. Václavem Flajšhansem Husovy spisy. Jeho dcerou byla významná divadelní a filmová herečka a členka Městských divadel pražských *Eva Svobodová*, jeho vnukem je hudebník *Jiří Stivín*. Mezi potomky je i hudební skladatel *Milan Svoboda*.

Akad. sochař a malíř Václav Šára (1893–1951) se narodil v Příbrami a zemřel v Praze. Oženil se s Helenou rozenou Röhlingovou (1907–1987), mladší sestrou Jiřího matky. Po

maturitě na příbramském gymnáziu vystudoval kamenickou školu v Hořicích a pražskou Akademii výtvarných umění, kde se stal žákem profesorů Otakara Španiela a Jana Štursy. Pracoval jako svobodný umělec v oborech sochařství, malířství a grafiky. Vytvořil řadu drobných i monumentálních děl, mezi nimi alegorii Vavřeny a Lenky z Jiráskovy Filosofské historie, umístěnou před vstup na příbramský hřbitov, sousoší T. G. Masaryka a E. Beneše ve Štětí a pomník Rudé armády v Mostě.

Prof. ThDr. Václav Wolf (1937–2019) se narodil a zemřel v Praze. Jeho teta Marie rozená Táboříková se provdala za Aloise Svobodu, úředníka, syna prof. PhDr. Milana Svobody, bratrance Jiřího matky. Vystudoval teologii v Litoměřicích a na kněze byl vysvěcen roku 1960. Doktorát teologie složil v roce 1966 a roku 1967 se stal odborným asistentem Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Litoměřicích. V letech 1968–1969 studoval teologii v Mohuči v Spolkové republice Německo. Habilitoval se roku 1970. Odmítl vstoupit do kolaborantského spolku *Pacem in terris* a byl z fakulty roku 1977 vyhozen. Po značných těžkostech obdržel státní souhlas k působení jako duchovní správce v Praze na Žižkově a poté dlouhá léta ve farnosti Praha – Hostivař. V letech 1990–1997 byl děkanem Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, kde vyučoval až do roku 2003 jako profesor dogmatiky. Poté působil v Ústavu dějin Univerzity Karlovy a vydal v té době více než dvanáct knih z oboru teologie a religionistiky. V roce 2012 byl jmenován čestným kanovníkem Kolegiální kapituly Karlštejn.